

Klasisko formu hierarhija

1

- Formu sistematizāciju nosaka:
 - Konstrukcijas sarežģītības pakāpe – daļu skaits
 - Daļu tematiskais materiāls (vientēmas vai politematiskās formas)
 - Attīstības pamatprincipi, kas ir sacerējuma pamatā
 - Tonālās struktūras

2

Klasiskās formas pamatprincipi sarežģīšanas progresijā

- | | |
|-------------------------|---|
| • Periods | • Sonātes forma |
| • Vienkāršās formas | • Rondo sonātes forma |
| • Saliktās formas | • Cikliskas formas |
| • Rondo forma | • Koncentriskas formas |
| • Variācijas | • Kontrasta sastatformas, jauktas un brīvas formas (arī izvērstas vokāli instrumentālas formas) |
| • Polifonā forma – fūga | |

3

periods

- Kompozicionāla pamatforma, kurā ietverts izvērsts un pabeigta mūzikas domas izklāsts homofonajā faktūrā
- Pamatpašības: individualizēts tematiskais materiāls un ekspozīcijas izklāsta tips
- Izvērstos skaņdarbos – tēmas izklāsta forma.

4

Perioda noslēguma pazīmes

- Pilna pabeigta noslēguma kadence
- Ritma apstāja
- Faktūras izmaiņas (pievērst uzmanību balsu skaitam u.tml.)
- TĀLĀK SEKO:
- Jauna tematiska materiāla sākums
- Tā paša tematiska materiāla attīstības sākums (nenoturība)
- Pilna atkārtojuma sākums

5

Perioda apjoms

- Nav ierobežots.
- Izklāsta likumsakarības:
- Domas izteikšanai pietiekami izvērstā izklāstā tiek izmantoti periodi, kas nemēdz būt mazāki par 8 taktīm.
- Izņēmums – L.van Bēthovena 25. sonātes 2.d. (4 taktis)
- Maksimāla robeža nav noteikta (būtisks taktismērs, temps, ritms, attīstības intensitāte u.c.) – apt. 16-32 taktis.

6

Izņēmums – L.van Bēthovena 25. sonātes 2.d. (4 taktis)



7

Perioda struktūra

PERIODS 8 taktis

teikums 4 taktis

teikums 4 taktis

frāze 2 taktis

frāze 2 taktis

frāze 2 taktis

frāze 2 taktis

motīvs 1
taktismotīvs 1
taktismotīvs 1
taktismotīvs 1
taktis

[submotīvs]

[submotīvs]

[submotīvs]

[submotīvs]

8

Izņēmums – teikumos nedalāms periods – L.v.B. 6. sonāte 2.d.)



9

Dalījums teikumos (parasti 2, retāk – 3-4: L.van Bēthovena 1.sonāte 3. daļa).



10

Perioda iekšējā uzbūve – melodiski sintaksiskās struktūras:

- Raksturo perioda iekšējo uzbūvi
- Var būt sastopamas perioda ietvaros un citos formas posmos
- Struktūru analīzes centrā ir proporcijas starp elementiem (resp. taktu skaits)

11

Atkārtojuma/periodiskuma struktūra:

1+1+1+1 vai 2+2+2+2 u.tml.

- L.v. Bēthovens 3.sonāte 2.d.:



12

Summējuma struktūra: 1. ar pilnu summējumu:

1+1+2 (L.v.B. 1.sonāte 3. daļa – skat. iepriekš. slaidā);

2+2+4 (L.v.B. 3.sonāte 3.daļa):



13

1+1+1+1+4 (L.v.B. 4.sonāte 2.daļa)



14

ar nepilnu summējumu:

2+2+5

1+1+1+2

15

t.s. “progresijas summējums”

- Struktūra paplašinās divkāršā, trīskāršā summējumā:

16

1+1+2+4 (L.v.B. 9.sonāte 2. daļa)



17

2+2+4+4+8 (L.v.B. 2.sonāte 1. daļa G.P.)



18

Skaldījuma struktūra:

- Veidošanas process pretējs summējumam:

4+2+2 vai 2+1+1 (L.v.B. 10.sonāte 2.daļa):



19

- Sastopami gan daļēji, gan progresējoši varianti:

- 3+1+1
- 4+2+2+1+1

20

Skaldījums ar sekojošo summējumu

- Īpaši noturīga, stabila struktūra:

- 2+1+1+4
- 4+1+1+2

2+1+1+1+1+2 (L.v.B. 3.sonāte 3.daļa – 2. teikums – skat. iepriekšējā slaidā)

2+2+1+1+2 (L.v.B. 11. sonāte 4. daļa – 1. teikums)

21

2+2+1+1+2 (L.v.B. 8. sonāte 2.daļa – viss periods; 11. sonāte 4. daļa – 1. teikums)



22

Perioda tematiskā uzbūve

Atkarībā no uzbūves izšķir:

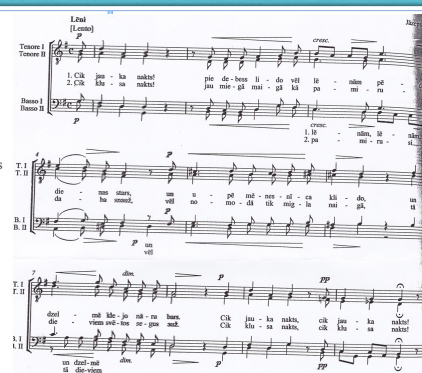
- Atkārtotas tematiskās uzbūves periodus – 2. teikums balstās uz 1. teikuma tematisko materiālu (līdzīgs sākums). Raksturīgs izteiktās domas atkārtojums un apstiprinājums.
- Vienotas tematiskās uzbūves periodus – 2.teikuma izklāsts atšķiras no 1.

NB: nejaukt terminu ar “teikumos nedalāmu periodu”

23

Periods ar reprīzi

Veidojas, ja sākotnējais motīvs atkārtojas 2. teikuma nobeigumā:



24

Jautājuma-atbildes struktūra

1. teikums beidzas ar D

2. teikums sākas ar to pašu harmoniju, bet ar sākotnējo motīvu
(L.v.B. 2. sonāte 3.daļa):



25

motīvu savstarpēja "saķēdēšana" (L.v.B. 1.sonāte 3.daļa - menuets)

	1. teikums	2. teikums	3. teikums	Papildin.
Taktis	1+1+2	1+1+2	2+2(1+1)	2(1+1)
Motīvi	a a ₁ b	a a ₁ b	b c	c

26

Perioda raksturojums no kvadrātiskuma viedokļa

- Saistīta ar kustību organizējošiem □ anriem (deju, maršu)
- Kvadrātiska uzbūve (2, 4, 8, 16, 32 taktis)
- Apvienojas ar perioda iekšējo simetriskumu (8=4+4=2+2+2+2)

L.v.B. 1. son. 2.d.; 2.son. 3.d.; 9.son. 2.d.; 10.son. 1.,2.,3.d., 11.son. 3.d.

27

Nekvadrātiskas uzbūves periodi

Var būt simetriska struktūra (3+3, 5+5, 6+6)

Nesimetriska struktūra (5+6, 4+5)

Tiek vērtēts pēc 2. teikuma:

- Saīsinājums (pirms kadences)
- Paplašinājums (pims kadences)
- Papildinājums (pēc kadences)
- Šķietamais kvadrātiskums (8=3+5)

28

Perioda tonalitāte

- Sākas un beidzas vienā ton-tē, bet attīstībā ir citu ton-šu elementi (novirzes) – tonāls
(L.v.B. 7.son. 2. daļa, 3.daļa; 8. son. 2.daļa)
- Visu laiku skan vienā tonalitātē (bez novirzēm uz citām) – vientonāls
(L.v.B. 1.son. 2. daļa; 2.son. 3. daļa; 5. son. 2.daļa)
- Noslēdzas citā ton-tē – modulējošs
(L.v.B. 1.s. 3.d., 2.s. 4.d., 6. s. 2.d.)
- Noslēdzas T – noslēgts
- Noslēdzas nenoturīgā funkcijā – nenoslēgts (izņēmums)

29

Kadence

Viduskadence (1.teikuma beigās)

Noslēguma kadence

Noslēdzas ne ar T –
puskadence (=pusceļā):
T+D=autentiskā
T+S=plagālā
S+(T)+D=salikā (autentiskā)

Noslēdzas ar T =
viduskadence
D+T= autentiskā
S+T=plagālā
S+D+T=salikā

Saliktā (S+D+T)=pilnā
noslēguma kadence
1) Ja trūkst=nepilna
2) Noslēdzas ar T pirmas
melodiskajā stāvoklī
=pabeigta
Nenoslēdzas ar T pirmas
melodiskajā stāvoklī –
nepabeigta
3) Ja ir K6/4 = 2.veida
nosl.kad.
Ja nav K6/4= 1.veida
nosl.kad.

30

Divkāršais periods

- Veidojas obligāti vienkārša perioda atkārtojuma rezultātā, bet ar izmaiņām:

Atšķirība kadencē vai kadencēs

Atšķirība tonālajā plānā (piem., periods kļūst par modulējošo)

Atšķirība melodijas zīmējumā (piem., ir cita kulminācija)

F. Šūberts Valsis *h moll*; F. Šopēns Etīde Nr.2, 10,

L.v.B. 8. sonāte 1.d. Bl.p., S. Rahaņinovs
2. klavierkoncerts 2.d.)

31

Periods kā patstāvīga skaņdarba forma

- Sākot ar 19.gs. nereti izmanto kā patstāvīgu skaņdarbu (instrumentālo vai vokālo miniatūru)
- Raksturīgs viena emocionālā stāvokļa, tēla ietvērums
- Raksturīgs 2. teikuma iekšējais paplašinājums.
- Var būt ievads, noslēgums (papildinājums) un/vai koda.
- = vienkāršā viendaļas forma (F.Šopēns – prelūdijas nr.2, 3, 7, 20)

32

Simfonizētais periods

- Jeb attīstītais periods.
- Izvērstis periods ar intensīvu un sasprindzinātu iekšējo intonatīvo attīstību
- Sastopams sonātēs, simfonijās un citur

L.v.B. 5. sonāte 1.d.

L.v.B. 5.simfonija 1.d., 6.simf. 1.d., 9. simf. 1.d. G.P.

33

Perioda vēsturiskā izcelsme

- Rašanās saistīta ar tautas mūziku
- Saikne ar polifono mūziku – atrisis tipa periodu.
- Laika, proporciju ziņā absolūti nenoteikts, taktu skaits neprognozējams
- Dalās motīvos, frāzēs, bet ne teikumos
- J.S. Bahs Franču svīta Nr.3 *h moll*: 2+5, 1+2+2(papild.)
- J.S. Bahs – LTK – 1, Prelūdija *es moll*
- J.S. Bahs – LTK – 1, Prelūdija *h moll*

34

Periods ar citas formas iezīmēm...

- Pieder jauktajām formām
- Ārpus tipiskas struktūras elementiem ir vēl citas, otrā plāna formas iespaids:

L.v.B. 5. sonāte 1.daļa.

1.teikums (a)

2.teikums (b)

3. teikums kā reprīze-papildinājums (a₁)

35

Analīzes piemēri:

- F. Šopēns Prelūdija E dur nr.9.
- F. Šopēns Prelūdija *h moll*
- F. Šopēns Noktirne *c moll* op.48 nr.1
- R. Šūmanis «Jaunatnes albūms» nr.29

36

Perioda analīzes plāns

- Perioda noslēguma pierādījums (noslēguma kadence, kas veido cezūru, kas seko tālāk?)
- Perioda tonalitāte. Raksturojums no tonālā viedokļa (tonāls/vientonāls/modulējošs)
- Teikumu skaits, tematiskās uzbūves (vienotā/atkārtotā), citas formas iezīmju (ja tādas ir) un kadenču raksturojums
- Taktu skaits teikumos (secinājums: kvadrātisks/simetrisks/nesimetrisks – ja pēdējais, kas notiek ar 2.teikumu?)
- Dalījums frāzēs, mōtīvos. Sintaksisko struktūru raksturojums (skalldijuma, summējuma u.tml.)
- Faktūras raksturojums (homofona, polifona – cik līnijas?)
- Melodijas raksturojums (izteiksme, kulminācijas tips)